

ח"ל מ"כ

חלוקת ההצעות לסדר-היום שווה בשונה בין הקואליציה האופוזיציה היא מגוונת. כי הקואליציה יכולה להגיש כל הצעה שהיא רוצה, להעלות כל עניין לסדר-היום, להגיש כל הצעת-חוק — במסגרת הצעות הממשלה, הממלאות כמעט את כל זמנו של הבית, ואילו כל הנוהל של הצעה לסדר-היום ושל הצעת-חוק פרטית נועד מלכתחילה לשמש את האופוזיציה בלבד. כשמוסרים 50% מן הזמן המוקצב לכך לידי מפלגות הממשלה, הרי גוזלים 50% מן הזמן המוקצב לאופוזיציה.

לכל הצעה של ח"כ עונה אחד משרי הממשלה. בעוד שזמנו של הח"כ מוגבל לעשר דקות, יכול השר לנאום שעות, אם הוא רוצה בכך. עליו אין כל הגבלה. כך שממילא מובטח שקול הממשלה יישמע.

בכנסת שולטת המשמעת הקואליציונית. פירוש הדבר, שח"כ קואליציוני כלל אינו יכול להציע הצעה לסדר-היום, או הצעת-חוק, מבלי לקבל על כך אישור מראש מצד הנהלת הקואליציה. לכן כל ההצעות האלה אינן אלא אחיזת-עיניים, תחבולה למתן פרסומת לח"כ קואליציוני זה או אחר, שהרי מובטח מראש כי הממשלה לא תתנגד להעברת הצעה כזאת לדיון בוועדה — אחרת לא היתה ההצעה מוגשת בכלל. שימוש הקואליציה בדרך זו, תחת להגיש את ההצעה ישר מצד הממשלה, גם הוא גזילת זמן מן האופוזיציה.

לפי התקנון הקודם, ניתנת זכות ההצעה לחבר-הכנסת כיחיד, בלי כל קשר להש"י ותיבות מפלגתיות. פירוש הדבר: עד כה היתה קיימת ההנחה, לפחות מבחינה רשמית, שהכנסת מורכבת מ-120 בני-אדם חיים, שכל אחד מהם יש מצפון ודעה משלו. התקנון החדש משנה רשמית את מהות הכנסת, ולכן הוא מהווה הפיכה. הוא קובע את ההיפך: הח"כ אינו אלא בורג במכונה מפלגתית. אין לו דעה משלו, אין לו מצפון משלו. יש לו רק משמעת סיעתית. ואילו מוכן-הכנסת לא ידבר מי שיש לו מה לומר, מי שיש בסיו עניין חשוב ודחוף הטעון דיון (לרוב ביקורת על פעולה או מחל של הממשלה), אלא מי שיש לו סיעה גדולה. ובתוך כל סיעה יקבע הבוס שלה מי ידבר — ומי לא.

בכנסת יגבר השיעמוס עוד יותר. עד כה התמלא אולם הכנסת במקצת לפחות ביום הרביעי בשבוע, שהיה מוקדש להצעות אלה. בשאר ימות השבוע נוכחים, בממוצע, רק כ-24 ח"כים באולם. התקנון החדש ישים קץ גם להתעניינות שנגרמה עלידי ההצעות לסדר-היום. הח"כים יוכלו לבלות במזנון גם את היום הרביעי.

הכנסת תעבור עוד פחות. למעשה מתנהל כיום עיקר עבודת הכנסת במשך 48 שעות בשבוע — מיום ב' בצהריים עד יום ד' בצהריים. המליאה יושבת רק שלושה חצאי-ימים. אילו היתה אמת בטענת הסיעות הגדולות, שבגלל פעילות-יותר של סיעתנו אין להם זמן להעלות את הצעותיהן, הרי היה זה צריך להביא למסקנה שיש להאריך את שעות העבודה הקצצת של הכנסת, להוסיף לו לפחות יום-עבודה אחד נוסף. התיקון בא למנוע מראש גם הצעה כזאת. (אגב, כל הסענה הזאת גובלת בחוצפה. היא באה להצדיק עצלות, להעניש חריצות).

דרושה: אלטרנטיבה לאופוזיציה

השינוי שהוכנס לתקנון אינו בא רק לסתום את הפה לסיעת-יחיד, אלא גם לקצץ באופן מכריע את יכולתה של האופוזיציה בכלל. הוא מחזק עוד יותר, ובמידה רבה מאד, את שלטון הקואליציה בכנסת.

כאן מתעוררת שאלה נוקבת: כיצד זה יומה דווקא חרות, שהיא מפלגת אופוזיציה, תיקון כזה?

אין מגוון מן התשובה: חרות חיונה באופן מכריע את כוחה של מפא"י בכנסת, כדי לסתום את פי הח"כ היחיד של סיעת העולם הזה — כוח חדש.

איש לא ניסה כלל להסתיר את המגמה. בעת הדיון בוועדת-הכנסת הוזכר באופן בלעדי, שם סיעתנו, דובר בה בגלוי אם צריכים לסתום לנו את הפה, ואיך נציג רש"י, שהתנגד לתיקון, הציע שיבואו עימי בדברים באופן בלתי-רשמי, כדי לרסן את יוזמת סיעתנו, מתוך הסכם. ללא שינוי התקנון. (ההצעה נדחתה עלידי הרוב). אנשי גח"ל, שהתגייסו והופיעו כולם לשיבה (בניגוד למקובל אצלם), אמרו שצריכים לשים קץ ליוזמתנו. אנשי מפא"י הסכימו לכך בלב שלם (חוץ מח"כ שולמית אלוני, שהציעה שינוי פחות דראסטי). כל העתונאים הבינו כי השינוי מכחן אך ורק נגדנו (ראה מאמר ראשי בהארץ וקאריקטורה). אפילו סיעות קטנות אחרות, שסבלו מן השינוי כמונו, באו אלינו בטענות. הן טענו שפעילותנו הרבה גרמה לשינוי התקנון. אמר לי ח"כ אחד: "מדוע פעלתם כל-כך הרבה? היתם צריכים לשבת בשקט שנה-שנתיים ולא להרגיז את הסיעות הגדולות".

מה, אם כן, הריק את חרות?

יתכן כי התשובה נעוצה בקריאתו של אחד מחברי חרות, ממתנגדי צמרת מפלגתו, שאמר בישיבת הסיעה: "סיעת העולם הזה, עם חבר אחד, עושה יותר בכנסת מכל סיעת גח"ל, שיש לה 26 חברים!"

ואכן, אם סיעת גח"ל מוכנה לבנות את עצמה בעיני הציבור ולקוטש בשיטה של סחימת-פה תוך שותפות עם אופוזיציוני חדש מוכיח, בעצם נוכחותו ופעולתו, עד כמה ירד המתח האופוזיציוני של גח"ל. כי בכנסת השישית מהנה גח"ל לכל היותר אופוזיציה פורמלית — ללא מתח מלחמתי, ללא דרך אלטרנטיבית, ללא יוזמה של ממש בכל שטח שהיא, חוץ מפראטות לאומניות.

ברוב ימות השבוע ריקים ספסלי גח"ל. כאשר מדובר על הצעות-חוקים חשובות, הכרוכות בהוצאה של עשרות מילי-יונים, נוכחים באולם שניים-שלושה מבין 26 ח"כי גח"ל. בעבר, כשהיתה קיימת התחרות בין חרות לליברלים, הם שמרו על מתח כלשהו. מאז קום גח"ל, אין עוד התחרות, והסיעה כולה רדומה.

הדבר ניכר בדיון על התקציב. נאמו של יוחנן באדר, שפתח את הוויכוח, איכות את כולם. לא היתה זאת אלא חזרה שגרתית על 17 נאומי-התקציב הקודמים שלו: באדר, ללא קו מנחה, ללא התלהבות או רוח-קרב. אין ספק שנאומו של משה דיין היה לאין שיעור יותר מעניין, יותר עיקבי — וגם יותר תואם את האידאולוגיה של גח"ל. ערב הבחירות, היתה אחת מסיסמותינו הישירות: "דרושה אלטרנטיבה לאופוזיציה!" לפני שאפשר לחשוב על החלפת השלטון, יש לפעול למען החלפת האופוזיציה. כי באין אופוזיציה של ממש, לא יתכנו חילופי-שלטון.

פעולת גח"ל השבוע הוכיחה שצדקנו. היא הוכיחה גם שהצלחנו עד כדי כך ש-26 ח"כי גח"ל החלו פוחדים מפני הקול היחיד שלנו, והחליטו להתחנק.

הסערה הראשונה: התנגשות עם היו"ר

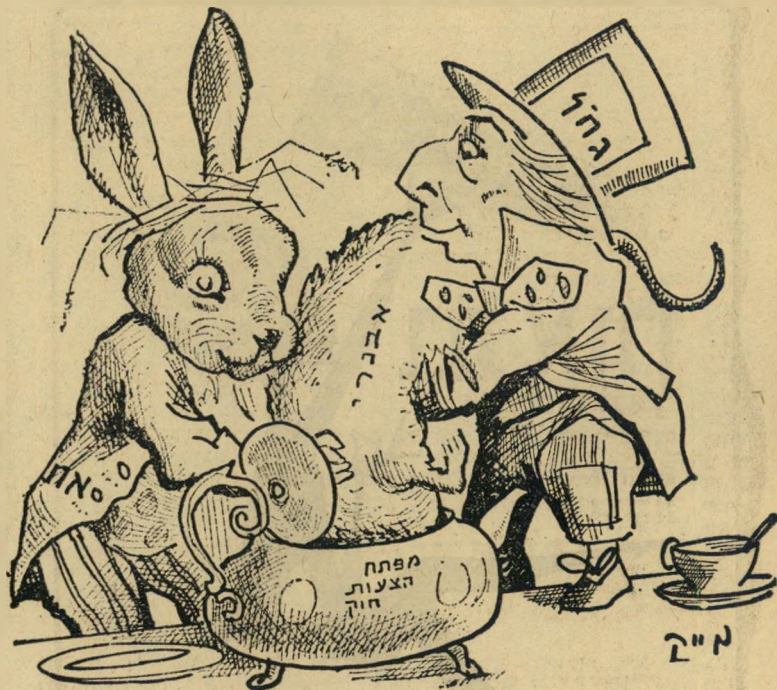
התיקון הונהג על שולחן הכנסת ביום השלישי — ונכנס באותו רגע לתוקפו ללא דיון וללא ויכוח. להלכה, אפשר לערער עליו תוך חודשים, ועל העירעור ייערך

ה קרה בדיוק ביום בו מלאו שלושה חודשים לכנסת השישית. בתום שלושת ירחי הדבש. כבואנו לכנסת, ב-21 בנובמבר, החלטנו לעבוד ברכינות. לא לעסוק בהפגנות סרק לצורכי ראייה, לא לחפש תחבולות של פירסומת. אלא להשמיע דעה רצינית בעניינים רציניים, לפי מיטב מצפוננו והכרתנו; לעבד הצעות-חוקים רציניות; להציע הצעות רציניות לסדר-היום; לצקת את התוכן המהפכני של גישתנו לתוך דפוסים שקטים, ענייניים, פרלמנטריים. לנצל את מלוא האפשרויות הניתנות לפי תקנון הכנסת לח"כ יחיד — לנצל עד תום, מבלי לעבור את הגבול.

במשך שלושה חודשים שיחקנו לפי הכללים. ואז בא הצד השני ושינה את הכללים. זהו, בקיצור נמרץ, מה שקרה בשבוע שעבר. ביוזמת חרות, תוך שיתוף עם מפא"י, החליטה הפדרציה של עסקני-המפלגות, המהווה את הרוב בכנסת, לשנות את תקנון הכנסת באופן שרירותי. המטרה היחידה, הגלויה והמוצהרת של שינוי זה: לסתום את הפה לנציג היחיד של סיעת העולם הזה — כוח חדש, מפני שסיעתו היתה חרוצה יותר מדי.

הקנוניה באדר-אזניה

מה שינוי של השינוי, שכבר נכנס לתוקפו ביום השלישי, 22 בפברואר 1966? הוא נוגע לשני כלים פרלמנטריים: הצעות-לסדר-היום והצעות-חוקים פרטיות. אלה הם שני האמצעים האחרים (להוציא הצעת אי-אמון) העומדים לרשות האופוזיציה כדי להעלות עניין כלשהו לסדר-היום של הכנסת. כי כל שאר הסעיפים בסדר-היום של

קאריקטורה של מייק ברידערס אחרונות

הכנסת נקבעים עלידי הממשלה. הממשלה היא המגישה לדיון הכנסת את הצעות-החוקים שלה, את התקציב, את הודעות הממשלה. בכל אלה נתונה היוזמה כל-כולה בידי הממשלה. אומנם, ח"כ יחיד יכול להגיש שאילתא לשר. אבל על שאילתא אין ויכוח, והשואל אינו יכול לדבר עליה. מעל הדוכן נשמעת רק תשובת השר, שהיא לעיתים קרובות חמקנית, מעורפלת ואף מטעה.

בידי ח"כ יחיד נשארים רק אותם שני אמצעים כדי להעלות עניין כלשהו לסדר-היום. הוא יכול להגיש הצעת-חוק משלו, או הצעה לסדר-היום. שניהם אמצעים עלובים למדי, כי:

● ח"כ שהציע הצעת-חוק, יכול לנמק אותה במשך עשר דקות בלבד. אחרי תשובת השר, הוא יכול להשיב כמה דקות נוספות. בסך-הכל: 15 דקות. זה הכל.

● ח"כ שהציע הצעה לסדר-היום, יכול לנמק אותה במשך עשר דקות. אחרי תשובת השר, אין לו זכות להשיב.

ברוב הגדול של המיקרים, מסירה הקואליציה את ההצעות אוטומטית מסדר-היום, בהצבעת הרוב, ובוה מסתתרים העניין. זאת אומרת, שכל המכשירים האלה גם יחד מסתכמים בכך שפעם בשבועיים-שלושה יכול ח"כ אופוזיציוני לדבר מעל הדוכן במשך עשר דקות, על עניין הנראה לו חיוני.

במשך שלושה חודשי הכנסת השישית, כשהכנסת היתה מובטלת רוב הזמן מחוסר תעסוקה, ניתן לנו להעלות בסך-הכל שלוש הצעות-לסדר-היום: על התעללות המישרה בשיירת-השבת לירושלים, על הסעת-חינם לחיילים ועל השחיתות בענף הכדורגל. כן העלינו, במסגרת הצעות-חוק, את הצעת חוק-הקדורים, ואת התיקונים לחוק-הבחירות. את האפשרות הדלה הזאת, להעלות עניינים בכנסת, באה עתה המיוזמה של חרות ומפא"י לחסל. בעלי המיוזמה, ח"כ חרות יוחנן באדר וח"כ מפא"י ברוך אזניה, הם שניהם עסקני-כנסת משופשפים מאוד, והם מצאו את הצורה הממוכמת ביותר.

כך החליטה ועדת-הכנסת (שאינה זקוקה לאישור הבית) כי מצתה יעלו כל הצעות-החוק וההצעות-לסדר-היום לפי מפתח מפלגתי. היא קבעה גם את המפתח המדויק: במעגל של 32 הצעות, תחולקנה ההצעות שווה בשווה: חצי לקואליציה, חצי לאופוזיציה. כך התיינה 7 הצעות למערך, 7 לגח"ל. לסיעת העולם הזה — כוח חדש היתה הזכות להצעה אחת. כלומר, בכל שנה נוכל להעלות עניין אחד, או לכל היותר שני עניינים, על סדר-היום של הכנסת.

תהומות של אבסורד

די להבין את האבסורד התהומי של הצעה מרושעת זו, יש להבין את הרקע הפרלמנטרי שלה. הנה כמה קניימדה להערכת העניין:

* לקוחה מהפרק על "מסיבת-התה המטרופט" בעליסה בארץ הפלאות. הכובטן המטרופט והארנב טובלים את המומים בקומקום-התה.

בן-אליעזר